

ԲՈՐՈՅԵԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԳԻՏԱԿԱՆ

ԺԴ. 8 ԱՐԲ 1900

Ժամանակ 10 ֆր. ունի - 4 րո.:
Վագոննայ՝ 6 ֆր. ունի - 2 րո. 50 կ :
Մեկ թիվ կարծ 1 ֆր. - 50 կ .

Թիվ 3, ԱՐԲ

Ո Բ Ս Ո Յ Մ Ն Ե Վ Ե Խ

Չ Ն Ա Խ Ո Ս Ս Կ Ա Ն

ԵՐԿՐՈՒ Ց Ե Ե Գ Ե Կ Գ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ե Շ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ե Շ
Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ե Շ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ե Շ

Սուերս ստացանք յիշան զիտոնց հայոց աշխարհն կատարած ուսումնական ավելացութեան երկրորդ տեղեկագիրն, որ առ իրապարզ՝ “Երկրորդ նախարար ուսումնական ուղղութեան մէր Հայաստան, (ուն Հրամանարակութեանց շարժին մէջ) լրա տեսած է Թբիլիսի Թուութեան արքունի մենարանին Տեղեկագրոց մէջ: Ներկայացուած

27 Օւգս 1899 ին, լրա խենած է նոյն տարւոյ Օգոստոս 8 ին, Թիւակն կը նշանակի: Առաջն տեղեկագրը թաքամանութեամբ ծանօթացուցած ըւլառով մօք ըսթեղողաց, կը ծանօթացնեմք այժմ երկրորդն աւ, ինչպէս պիտի ըսնեն ապագային միւս հրատարակութիւնը ալ երբ լրա տեսնեն: Հ. Տ. Տ.

Վանեն սկսելով ուսումնական ուղեւորութեան շարունակութեամբ՝ որ կարելի եղաւ ազետութեան առաջնական մասն առաջնական մասն առաջնական մասն:

Հասատութեանց ու մարսն գործակութեամբն եւ որուն գրամական նպաստ մ'ալ տուածի գիտութեանց արբունիքեամբանը, գիտուորաքար նպաստակ ուներ փնտուել գտնել խալդեան (ուրաքանչան) պետութեան շրջակայ սահմանները կանգնուած արձանագրութեանները:

Այս կարծիքը թէ կինդրոնէն ամենն աւելի հետո գտնուող, խաղեն իշխանութեան զրաւոր յառաջնաշացումը նշանակող արձանագրութեանները շատ աւելի հետաքրքրական եւ կարեւոր պիտի ըլլան, եւ թէ զանոնք գտնելը յատկապէս անոնք որ անծանօթ մացած են՝ պիտի վարձարք ճամբար նաեւ, մեծ շեղումներն ու խոսորութեանց լիովին արդարաց անսուեցան:

Առաջամական արշաւախումը նախ ուղղուեան գէպի հարաւ-արեւելք, հետազոտելու համար այս կոթողն՝ որ կանգնուած է Սիդեկանի մօտ եղող Ռուփանդուղի մերձակայքի, եւ որուն մասին կէլլինի կոթողին այնպէս մօտ գտնուելուն համար՝ կրնար ենթադրութիւն որ Խալդեան ծագութ ունենայ: Արձանագրութեան տեղը, զոր նախ յիշան է Բրաւլինսը՝ թէեւ այց ելած չէր անոր, յատկապէս Լոբդել (Lobdell) տուած տեղեկութիւններէն ճշդիւ ծանօթ էր: Բայց ցայսօր տեղնուուեղը գիտնականորէն հետազոտուած չէր, ոչ ալ կազմակար, լասանկար կամ ընդունակութիւն մը հրատարակուած:

Վանայ ծովուն հարաւակողման ձիւնապատ լերաց վրայէն եւ ձիւնէն անանցաննելի գարձան կրմերուն մէջն շատ տաժանելիուղեւորութեամբ

մը հասակք փետրուարի կեսին բաղէց, յետոյ Սղբրդ¹: Ասկէ Ձէզիրէի (Ձէզիրէս - իրն - Օմար²) վրայէն անցանկ Մուսուլ, եւ կարծուեն դագարէ մ'նոքը ամիսորդի եւ էրբրիլի վրայէն դէպ ի Ռովանաւած: Խովանեղով՝ Մուսուլն եւ էրբրիլն բաժնուած է կրմերով որ բոլորովն անանցանելին բանակի մը համար: Այս ջտառաթիւնը յաշ կապն կարեւոր է պայ երկիրներու մէջ ասորեա: առնեայ - խաղէան պատերաֆին էր հասկաւալս համար:

Կոթողն՝ որ "Կէլ - ի - գետաւոր" (հեթանոսական կամ վաղեմ ժման) կը հուսի, կածուուած է Սիրիկան եւ Տողպանէ գէղերուուն ճամբառն վրայ, շատ ուեկի մօն վերջնոյն:

Հատ մէն գժամանաւի մինչ պատճառ անց արձանագրին ընթերցուի թէ անոր արդի վիճակին եւ թէ բազմաթիւ ուրիշ գժամանացոցից պարագաներու պատճառու, եւ երկար ժամանակ (իրը 14 օր) ուեւց ուեկշնուը: Կոթողը քանդակուած է թէ կրին լայն եւ թէ կրիննեղ կողմը: Մէկ լայն եւ մէկնեղ կողմը խաղդերէն է, միւս երկու կողմը ասորեանեայ լիզոււ: Կոթողին վերին եռամասը կը պակի, եւ հաւանակինօրէն արդէն հին ժամանակները կոսրած նիկած էր:

Կոթողը կանչնած է Ռուսաս Ա. Սարգսուրինին (որդի Սարգսուր): Այս պատճէ այն պա-

¹ Սղբրդի եւ Ձեւէլ մէտու: (— Քրիստու ուղարք քոք պետքանուն թքրիս կամ "Քրիստու - ուու" եւ պետքանուն թքրիս կամ "Քրիստուքիւ - ուու", հայութ, իրառու իւ պետքանուն, —) իրացն դաւեւ ուղ անչ է ուր քանագիր թիւը անցած է Անդրեվու (ու Քրիստու - ուու) զարդ քանագիր մէտրոպոլիտու անչ մէտր մէտրոպոլիտու թիւն ու կրիստոնէացն: Այս անջ է Մուսուլ (ու կողմէն մօս, թէլէն զան է մի իր հետիւ մուս համաւ Ասոյ թիւն ու ուղ ուղեւունեան կողմէնից անչ պատճառ մուս ու հօս Հարաբեկու յեւած նն, ուր կայ ընդարձակ պայի խօսաս Ընդհանուր անդադարին մէլ:

Ա Յորի (Babil) քրդարան գէպէն մօս, Զէփրէն իր Յ/ ժաման նախայ հարս - ուր մէտու ալզուն թէնար, զամու զան երկու ուր հաւանակինօրէն լոս անչ թուու: Կրտսէցներու թէկրտն Սաւերակիրառ արքով թագուացն զամէրին ու ուր մէտու թէնար ներգու գժամանարը հասակինուրէն: մէն մուզ կը ուրդու կարու միայն շախազանց շատ անքանակն լսաւուութէնու: Գիրը գոր է եւ զա շաման կազազանիր անձնական եւ կորացանուն անցնուի որ վազանց տուկ շագարով մէ կարեթ էր: Մէր երկութիւն մի (կ. Յեման) յետոյ նոյն անցէն կրիստու մէտարաքան անձն ու իրերու: իմասին իրան քարեր պահուցնեն եւ կ. զարդ թէնարուն թէնար անձն, ուր կրուն ալպարաքան թէնարուն անձն առանակիւն եւ կ. վելացն իրան քարեր պահուցնեն եւ կ. զարդ թէնարուն թէնար անձն, ուր կրուն ալպարաքան թէնարուն անձն վրայուն գառ մէ ան անձնան թէնար քահուր մէջ ու շատ անձնան թէնար քահուր մէջ ու շատ անձնան:

աերազմէները զըր մշտէ է նոյն իշխող ասորեան առնեայ Սարգսուն Բ: արքային գէմորուն սիրիիմ հակառակորդն էր:

Սարգսուն կը պատճէ մէ Ռուսաս Ա. ի վերջը անձնամին եղաւ: յուսուհատութենէն անոր համար որ իւր դիբն՝ Մուցացիրի խալիին՝ գէրի ապրաւ: Սարգսուն Ալեւանագիրն այն ժամանակնէն է որ Սարգսունի այսնկարազաքած տղէտքէն յառաջ էր: Ըստ արձանագրին՝ Խորենանցիք յառաջ վաղանցուկ յաջողութիւն մ'ունեցած են, յանկարծակի բերելով առած Մուցացիրը (Կէլշնէն գալվ.): Եւ Մուցացիրի Ալեւանա արքայն փախուն պատստամած ինուսասայ Ա. բոլով՝ Վերջնին նորէն շինած է Մուցացիրի քաղաքը, կրին կարգագոտ խալիին զշէն եւ զիւզանու վերսար թագուար գրանք, ինուսարի մինեւ: Ասուրի լիները յալթական լայտ քալիէն ետքը՝ թշպէն բնադրից կը լու: անձ (mâl) Ահսու ալակա: Պատերազմնական դէպէերն ասու նուստանեայ լիզուու կը պատմուն, իսկ քաղաքին վերաշնութիւնն եւ Խալիիի պաշտաման նորոգութիւնը՝ Խալիիրէն: Կոթողին պարունակութիւնն որեւէ տարակցու չի թողուր այն կէտին մասնիք ու սինը կանկնուած է Մուցացիրի անմշական մօները: Այս պարգամ առանցորդց հին Մուցացիրի անց գտնելու: Կոթողը կանգնուած է հնա ուր Կէլշնէն նիրեկ գաղու ապամակն հին ուղին գէպէ ի ձախ կը առնայ, անէն գէպէ ի ձախ ձորակողնն, զէպէ ի անշատուած ևելուարօտու ու ըլուրն Մուցացիրի եւ իւր դիբնին վրայ կանցնած ըլլալու համար: Յայտապէսէս Մուցացիրի խալիեաց հնագոյն կայան մըն է, ուսուի պարսկական - տաճկական սահմանալիքանց տաճկական կողմէն գէպէ ի վան մօսած են: Պաշտամանն նոյնութիւնը պահուած էր հն (յալլիս գիք) եւ պաշտաման լիզուն խալիէրն մասած: Քայց ժողովուրդն անշուած ասորեստաներէն կը ասկէ Կէլշնին - կոթողին եւ Ցողպանէի կոթողին կէսին ասորեստաներէն ըլլալ եւ Մուցացիրի Ուրազնայ արքային արգէն շանուցն անօք ինքըն ասորեստաներէն լիզուու քանդակուած ըլլալը:

Տր: Բնէլք Ռուվանդուցէն վան գարձաւ: Հն մալուն գիտական նպատակն է այն տեղ մանցած գործերը լիմցնել եւ ըստ կարել-ցն շարունակի խալդեան պետութեան արեւելիան մասին հետազոտութիւնը:

Ա. Բնէլք Վանայ մէջ եւ շրջակայքը բաղմաթիւ ուրիշ արձանագիրներեւ հատակտորներ գտած է, յատկապէս արձանագրութիւնն մը

Արգիստիսի Ա. Մենուախինիս (որդւց Մելու ասայ) Էնտումերի Եկեղեցւոյն մէջ, եւ երկու արձանագրութիւն կողմանցի Ա. Գրիգոր Եկեղեցւոյ վերնագրան (supraporte) քարին պատմն մէջ հիմուած հոգևորն վրայ, որ քարին առաջն կողմէ արդեն շատոնց ծանօթ արձանագրութիւն մ'ունի Բաց աստի շարունակուեցան թօփրաբաէի վրայ պեղումերն Ռուտուլի Վիրխովի հաստատութեան (Rudolf Virchov Stiftung) հրամանաւ։ Գտնուած իրերուն մէջ ի մասնաւորի յիշելու եւ սակէտ օզ մը բեւեռագրութեամբ։

Կ. Փ. Լեման՝ Շուուսլ-Սիդիսա - Հասանկէֆ 1- Մայաբարդին-1- Միջ գեղով ուղեւորեցան դէպի ի Սիթին - սուր ակնաբեր քարայրը։

Սեստերի (Sester) առած մէկ կաղապարդրումն վրայ յելլվ Շրագէր այն եղակացաւթեան եկած էր որ հան կը գանունի արձանագրութիւնն մը թիգաշապինեսարի Ա. ուրիշ մը Տուկաս - Նինիի Բ. համ մը Սուուրնասիրբաւլց։ Բայց իրը տարբեր է. թէ երկրորդ եւ թէ երրորդ արձանագրութիւնը Սաղմանասար Բ. արքային է։ Դարձեալ ուրիշ, աւելի վեր գտնուող պյորի մը մէջ երկու արձանագրութիւն ալ կայ, որունք մինչեւ հիմյա բոլորովին անձանով էին, երիշուն ալ նպանէն Սաղմանասար Բ. արքային քանակաւուն։

Սաղմանասար ի-բ. Ցարերդոց մէջ կը պատճեն որ երկու անդամ, այսինքն իր իշխանութեան է. (854 Ն. Ք.) եւ Ժ. (846 Ն. Ք.) առին արշաւած է Տիգրիսի ականց քարայրը։ Անոր է. տարիին է ներքրուն քարայրն արձանագրին, որ մինչեւ հիմյա Տուկաս-Նինիի կ'ընծայուէր։ Իրեն Ժ. արիէն է վերին քարայրին առաջն արձանագրութիւնը։ Ներին քարայրին երրորդ արձանագրին (մինչեւ այժմ Սուուրնասիրբաւլց

1. Հասունէք (Hassankof), քարուներու քարուն, որտես Սենքէն պայտեած եր Յթ. Խելք։ Ես անց ոն (→ զը Ասու-Բասուրու Կիրու իւ տէք, Սամի. Բաւու գուգացեց նար կենաւին) Խալաւու ու ոչըզօն Կեղոյնս, Ակինո, Զ. 26 և 41. Cophenii, առ հաւ. Zeitschrift für Assyriologie, IX, 88 կամ. —) ուսանեալութեալ մը առաջն արձանագրութիւնը համար շատ կորեւու մեռն ենուն որդեմք։

2. Հաւաւուին մամանին առանձին սեղիւն թիւն պարք առուք կը կանքի Ասու-Բասուրու կ'ական յանձնաւութեան եւ բաշտակ մտ իրեն յանձնաւուին առանձին մասն, ինչուն առ մեր երիւրին հասունագուածութեանց (առ արձանագրութեանց) վրայ համամար այս իսկուն թէ Մայաբարդի աւերտիւնը հօսւթեան մը քաղցր և ներկայացնեն։

3. Յիւ Sobrader, Die Keilinschriften am Eingang der Quellgrotte des Sebenebas, Abb. der Berl. Akad. d. Wiss. 1885.

ընծայուած) եւ վերին քարայրին երկորութը քանդակուած են նոյն արքային երրորդ այցելու մեւան մ'առթիւ, որ անոր իշխանութեան Ա. կամ Լ.։ տարին եղած ըլլալու է. Այս այցելութեան մասին միշտէ այժմ որեւէ տեղինութիւն չունէինք։ Խեկու գրեթէ բառացի նոյն արձանագրութեանց բովանդակութիւնը կը կցած անոր իշխանութեան Ա. աարցն գէւսպերուն, որ տառ ընը կ'աւարտին արքային տարեգիրները։

Վերին քարայրին առաջն արձանագրութիւնը գէրախտաբար խեղճ վիճակի մէջ է. եւ միայն կը սուր կերպով մը պահուած։ Այլուստ կարութեալու արձանագրիները գրեթէ մը կահասուր ընդորնակիւն, մինչեւ մինչեւ այս օրն միան Տիգաշապիղնաբարաց Ա. արձանագրիւն բնագրիւ իփակատար անսօնթ էր, ներքին այրին երկրորդ արձանագրին վերին կէսը, իսկ այս անցուց երրորդ արձանագրէն միան քանի մը առց ։ Այլ մանաւարաց այս ամեն արձանագրիւնը կը պատմն այն պատերազմերը, զը մղելու ստիպուած էր այս արքայն ընդգէմ Սարամյ թագաւորին՝ Աւրառուի ծանօնթ առաջն իշխողին, — գցն յաջողութեամբ, ինչպէս որ արշաւանց կրկնութիւնը կը ցոցընեն։

Երենէ-սուր ականց քարայր, անուանակութիւնն ամէն կորմանէ անշարժման է. գետն առ հասուրակ կը կոչուի բիկինելիքն-սուր (Byurkele (i)-ս) եւ աղեւերականց քարայր մը չկայ։ Մանաւանդ թէ գետը իրը 6 ժամու ճամբայ ազատ գետնի վրայ հոսելէն եւոքը կը մանէ կէս հազարմեալ երկայն մայոր մը մէջ, որոն բոլոր երեսունը ստօրերիւնեալ կը կորէ կ'անցնի։ Այն տեղն ուր գետը մայուն կրկին գորս կ'իլէ՛ մինչեւ հիմյա աղեւերականց քարայր կարծուած է. Արձանագրութիւնը կը գտնուն գետին աջ կողմը ժայռէն ելած տեղը։

Բարտի վայցն այս ծանօնթ արձանագրութիւնը կրկին համեմատուեցան բնագրին վերակազմութեան համար կարեւոր արդինեներով, եւ ուր այս ժայռն որ արձանագրութիւնը կը կրէ, խալցիւն ժայռաբերդ մը ըլլալը գտնուեցան, կեման ուղեւորեցան հիւսիս-արեւմտեան ուղաւթեամբ կը կանչի-ջաւով անցնելով գէտի ի Մայկիրտ (Մայկիրտ) Պոտի. Յովսէփ Վէնչչ (J. Wünsch)՝ “Աշուա-Դարբայի արձանագրին” գարէն առ. Վ. Բելք Խուարծն եւ բաց աստի հրատարական տեղինութեանց համեմատ՝ հօն կալա (Kalah) գետին մատ գտնուելու էին ժայռի մէջ փորսուած սրա հներ արձանագրութիւններով։ Արդեամէք ալ խալցեան շատ հետաքրքրական բերդատեղի

մը՝ ժայռի մէջ փորուած սրաշներով՝ որոկք քանդակազարդութեան (ornamentation) փորձ մը կը ցոցընեն, ջրամբաներով, ստոքերկեայ անգամներով եւն, գտնուեցաւ արձանադրութիւն մը Խուսամյ Բ. Արքասիթիթիւն (որոշ Արքանեան), իշխող մ'օրուն դցոյթիւն մինչեւ մօս օրերս անձանօթ էր, եւ որմէ արձանադրութիւն մ'արգէն գտած էինք յԱրմէշ (Ագելցէլաց.) բաց ասաի ի թօփթափալէ Հաւանօրէն իրեն ուղղաւած տեղիկացրաթիւն մը աղիւսեկի մը (Tontafel) վրայ:

Արձանագրութեան կէսը փնտացած է. բայց նաեւ առաջ պատմական եւ աշխարհագրական կարեւոր նորագրեաներ կը զորանահէ:

Խարքերդի վրայն անցանք կլիմաք-իան նզօլու (Խզօլու.) կլիմաք-իանի մօտ Նվիրատայ ձախ ավը կանգնած ժայռի մը վրայ քանդակաւած բնեւուացիր արձանագրաթիւնն Սարգարիսի Գ., որ Խուլցեան արձանագրաթիւնն ամէնէն արքանեանն է, գտնակառնորդն կրկին հետազոտաւած չէր՝ անոր Սիլբախի (Mühlbach). Եւ Մոլտկէ (Moltke) ձեռք գտնուելէն ի վեր Համեմատելզ արձանագրութիւնը բնագրին կարեւոր սրբագրութիւններ ստացանք: Ժայռին մէջ գտնուեցան խալցեան առնդաշներ եւ այրեր, յայռանապէն խալցեան բերդ մին էր՝ թիւ հետավորաց կամրին, որ Տիգրանապիհեարայ Գ. տուած տեղիկաթեան համեմատ վերջին սահմանն էր Սարգարիսի Գ. աւերաթեան, եւ որ Խզօլուի շրջակայքը ըլլալու էր: Դարձեալ լիման դուռ զանազանն, մասամբ յատուկ խալցեան ժայռաբերդը առանց արձանագրութեան, որոնց մէջ ամէնէն կարեւոր անձաններ ենք Եփատակաց ամառ ամին Կալայ անոն գիւղի մը մօտ գտնուածը, որ կ'իշխէ Մալաթիոյ մերձակայ նվիրատայ ծոցին, վրայ:

Ա Ասոկէն ի Անդ, Ազգեն քի հեռու, Մալաթիւն (Արքերն մէտ Խոզով) գիր վոյ և՛ ու բարեկ քարպաներու բարու մը Հաստիթիք Նախ: Հաս բորձ եւ շառ գտնապահէն մոսկ մը գոյս յալութիք արձանագրութիւն մը քանդակաւած է տառ մէն ապերճ, դամբանակիր մին է: Եղնձե ունան ճաճակ (Առ հանգի տիրաւհին) ... Զ. Շնորս խօսացոր հմեւրօս (քարքամ ունեմ միք մը): Ուն որ զիքաւէն կարդ կամ աւրի, ծաղիք նմանցնեն, անը վայ կ'ուզուածիր որ գոյ երկնից որհնութիւնը: իսկ անը շառապեսներուն վոյ անձանատառ անձերը: Ցինոն անձուն գոտաւ է և պրիւան, նշնուէն անը մօր շառապեսն անձնից մը է: Անցրէնի կողմէն հաւան անձուն: Ցինոն հայր անձուն: Ցինոն հայր անձուն: Հայր անձուն: Ցինոն հայր անձուն: Հայր անձուն:

Լ Ե Ա Ր Ի Ս Ա Ն Ա Կ Ա Ն

ՈՒԳԻ ԼԵԶԱՐ ՈՂԴԻ ՑՈՒԹԻՒՆԸ

(Հայուանագործութիւն)

9. Յարաբերական ծայնաշրջութիւնն, նուաղում, ճայնի զարզացում:

ՈՒնչեւ հրայ բռուած ճայնաշրջութիւնն յինքեան նկատած երեւոյթ մին է. բայց կա նաև ճայնաշրջութիւնն մը որ կախում ունի ճայն ներ եւ հնչանց ուրիշ կամքերու աղեցութիւննեն: Նորագունչիր տառի մոյն ճայն բառն եւ կամ մերժուոր բռակերու տառերուն հնչանցերեն ուղեցութիւն կրեւ:

Նմանայուն-նին շուռածն այս կարգին կը մերաբերի, ոստ որում մի եւ նոյն բառն մէջ եղած նախարարներն ըստ կորի իրաւուն նման ճայն կ'առանաւն, այս երեւոյթը կը տեսնեն ոյ ճայնին եթի եւ ոս (ու եւ ս) ի ու ճայնի փախուերան մէջ: Չայն տարաց ներդաշնակութիւնն զոյց խօսեած ներ սորէն ուրիշ անձ՝ Նմանաշայնաթիւնն կը մեռն անձանաւուն բաղաձայններու մէջ: Էնրէ ու մինչ երկու բարդապայն անկարգի է առանց ընդհանութեան արտասանել, որով երկուքէն մէկ կը կորսուի ի կամ միասին կը փառնի ի փոխութիւն-կուսանայանի: Ընէլլի բռուք՝ յայտի է թէ ընդ-կալպուի բարերէն կարգնեած է, որդ առանձական գոյ կիպորդական ի սաշին (գոնէ հնի բարգաթեանց եւ անձանցներու մը) չի կրնաք մալ, ուրեմն կը կորսուի Համեմատէն մանաւադդ՝ ընդ-սանդուն ի կամ արեալու ընդառաջ, փախուանէ ընդ-կալպուի: Բայց փախուանէ կարօսելուն շատ սովորաց ի նմանանայնին բաղաձայնները, անէն անինքն ուղիղ ելլի (որ յասուն եկած է՝ սկզնելէ, ուլանել է, կնէլ = կնել = կանել, ըլլալ = ըլլել = ըլլի = ըլլի = ենիլ = ենիլ = եղանիլ, եւ թէ ի ի ի ի ի ի յայտ էնին՝ ինչպէս յամանի կը վարդապետակի): Աւելի դարձանալի է ըլլանել բայց, որ այս օրինաց գրանցւալուն կը մենասի, ընդ-սանդը, ընդհանա կի սի ուշեւ դատանականն ինքան, ն նաև դիրը ընդհանակն ի փախուան (անձիք = անձնի են):¹

Կ Կայնութեաց ներդաշնակութեան յայտն պայտ է՛ հոյ, առարկ ոյ յան, ներգան, պայտացու ուղացուք, սփափի ու սփօքնու սփառուց, եւ ա ց են համասկն ոյ՝ հոյ բառն մէջ: Հանքաւ, հանիսիւ, հանասկ, փախուանէ հանէս, հանէս, հանէս, հանէս, Այս վերին բառն նորհրդաւութիւնն մը կը նախ մը մոյն մէջ ունաւուն, ունաւուն բառն փախուան անձանաւուն բարու կարեւ մը Ծինէ արցու, իսկ համեմատական մը լուսափառն թիւնը մը մոյն առաջի հայուանը բառը կը հանէ: Կամ համարէն կամ սպիրակի, զիպակութիւնն բառը կը նախընտերէք համասութեան համար:

1 Եղինութեաց ներդաշնակութեան յայտն պայտ ցոյց է՛ հոյ, առարկ ոյ յան, ներգան, պայտացու ուղացուք, սփափի ու սփօքնու սփառուց, եւ ա ց են համասկն ոյ՝ հոյ բառն մէջ: Հանքաւ, հանիսիւ, հանասկ, փախուանէ հանէս, հանէս, հանէս, հանէս, Այս վերին բառն նորհրդաւութիւնն մը կը նախ մը մոյն մէջ ունաւուն, ունաւուն բառն փախուան անձանաւուն բարու կարեւ մը Ծինէ արցու, իսկ համեմատական մը լուսափառն թիւնը մը մոյն առաջի հայուանը բառը կը հանէ: Կամ համարէն կամ սպիրակի, զիպակութիւնն բառը կը նախընտերէք համասութեան համար: